

4. Pidhrushnyy H. P. Promyslovist i regional'nyy rozvytok Ukrainy. Monohrafiya. – Kyiv: Instytut Geografiyi NAN Ukrainy, 2009. – 300 s.
5. Statystychnyy shchorichnyk mista Lvova za 2015 rik / Jolovne upravlinnia statystyky u Lvivskiy oblasti, 2016. – 138 s.

Аннотация:

Николай Назарук. ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ ГОРОДА ЛЬВОВА В XXI ВЕКЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И РИСКИ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ.

Структурные изменения обуславливают преобразования в экономике страны, особенно ощутимы на территории крупных городов. Эти изменения могут быть разными по масштабам и интенсивности воздействия на деятельность субъектов экономики, которые следует рассматривать не только как отдельные в рамках экономической подсистемы города элементы производительных сил, но и как коллективы людей, то есть с позиции социума. В работе рассмотрены геопространственных изменения в распределении земель города Львова, преимущества и риски роста плотности застройки на территории города. В последние годы значительные изменения в пространстве города вносят новые жилые кварталы. Если в 2000 году принято в эксплуатацию жилых зданий 109 единиц, а в 2015 году 433 единицы (соответственно общей площади жилья 95,9 тыс. м. кв. и 571,5 тыс.м.кв.). Большинство застройщиков предпочитают застройку центральных районов Львова. В этом случае жители новостроек получают развитую инфраструктуру с транспортными развязками и объектами социальной сферы: школами, детскими садами, магазинами, спортивными комплексами.

Нерегулируемый приток индивидуального автотранспорта города как на самих магистралях, так и непосредственно на селитебной территории приводит изъятия значительных площадей для размещения автостоянок, расширение объектов транспортного обслуживания, уплотнения территории жилых районов, в том числе жилой застройки, а в конечном итоге ухудшение условий проживания.

Ключевые слова: геопространство, структура городских земель, жилищная застройка, автотранспорт, Львов.

Abstract:

Mykola Nazaruk. SPATIAL CHANGES IN LVIV IN THE XXI CENTURY: BENEFITS AND RISKS ON THE WAY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT.

Structural changes lead to changes in the economy of the country and are especially noticeable on the territory of the large cities. These changes may be different in scope and intensity of their impact on the economy which should be seen not only as a separate subsystem within the economic contain of the city elements of productive forces, but also as groups of people, from the perspective of society. Geospatial changes in the distribution of land in Lviv, benefits and risks of increasing building density in the city are considered. In recent years, significant changes in the space of the city are brought by the new residential areas. In 2000 were put into operation 109 residential building units, and in 2015 – 433 units (as of housing area 95.9 thousand. sq. m. and 571.5 sq. m.). Most developers prefer to build in the central areas of the city. In this case, residents get the newly developed infrastructure of the roads and social facilities: schools, kindergartens, shops, sports complexes etc.

Unregulated influx of personal vehicles in the city as most highways, as well as directly to residential areas causes the removal of large areas to accommodate the parking zones, expansion of transport facilities maintenance, sealing the territory of residential areas, including residential development, and ultimately worsening of the living conditions.

Key words: geospace, structure of the city land, residential buildings, vehicles, Lviv.

Надійшла 22.04.2017р.

УДК 504.7(477.8)

Михайло МЕЛЬНИЧУК, В'ячеслав СУДИМА, Тарас БЕЗСМЕРТНЮК, Дмитро ТОКАРЧУК

ТРАНСКОРДОННИЙ БІОСФЕРНИЙ РЕЗЕРВАТ ЯК ФОРМА ПОЄДНАННЯ ПРИРОДООХОРОНОЇ ТА РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ТБР «ЗАХІДНЕ ПОЛІССЯ»)

У статті досліджено транскордонні біосферні резервати як форму поєднання природоохоронної та рекреаційної діяльності. Визначено місце та значення рекреації в структурі функціонування транскордонних біосферних резерватів. Охарактеризовано наявний рекреаційний потенціал транскордонного біосферного резервату «Західне Полісся». Запропоновано напрями розвитку рекреаційної діяльності в межах транскордонного біосферного резервату «Західне Полісся».

Ключові слова: транскордонний біосферний резерват, природоохоронна діяльність, рекреація, туризм, сталий розвиток, транскордонне співробітництво.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Охорона навколишнього середовища на прикордонних територіях виступає однією із ключових сфер транскордонного співробітництва, оскільки покращення якості довкілля веде до підвищення рівня життя населення,

зростання туристичної й інвестиційної привабливості території. Досягнення даних цілей забезпечується за допомогою проєктів і програм, спрямованих на екологічну інфраструктуру, а також через посилення транскордонного співробітництва у сфері охорони довкілля та рек-

реаційної діяльності. З метою оптимізації взаємодії суспільства і природи, моніторингу потенційних змін у навколишньому середовищі, сталого розвитку обґрунтована парадигма створення та функціонування мережі транскордонних біосферних резерватів (ТБР), яка має інтегруюче значення для вирішення низки екологічних і соціально-економічних питань на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній літературі питанням розвитку рекреаційної діяльності в межах транскордонних біосферних резерватів приділено недостатньо уваги. Різноманітні аспекти функціонування транскордонних біосферних резерватів вивчали такі науковці, як А.А. Горун, А.Г. Загородній, В.С. Найда, І.І. Павлова, Г.В. Парчук, С.М. Стойко [1; 4; 10; 12-14]. Особливості розвитку рекреації та туризму в транскордонних регіонах досліджували Р.О. Гришко, О.І. Гулич, Н.В. Коленда, В.Ф. Кифяк, Р.Р. Мазурець, М.П. Мальська, Ю.В. Мігущенко [2-3; 5-9].

Аналіз останніх публікацій засвідчує, що проблема поєднання природоохоронної та рекреаційної функцій ще недостатньо розкрита, оскільки вчені ще не дослідили всі напрями їх взаємодії.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження транскордонних біосферних резерватів як форми поєднання природоохоронної та рекреаційної діяльності. Для досягнення цілей мети були поставлені наступні завдання:

- визначити місце та значення рекреації в структурі функціонування транскордонних біосферних резерватів;
- охарактеризувати наявний рекреаційний потенціал ТБР «Західне Полісся»;
- запропонувати напрями розвитку рекреаційної діяльності в межах ТБР «Західне Полісся».

Виклад основного матеріалу. Біосферні резервати створюються у рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (Man and Biosphere) для сприяння та демонстрації збалансованих відносин між людиною та біосферою. Завдяки багатофункціональному природоохоронному, екологічному та народногосподарському значенню біосферні резервати набули в світі широкої популярності [13]. Статус біосферного резервату для прикордонних територій підвищує їх імідж у світі.

Біосферні резервати – якісно нова категорія в системі територіальної охорони. Потреба їх створення зумовлена екологічною та со-

ціально-економічною вимогою поєднання класичних видів охорони природи в національних і ландшафтних природних парках та природних заповідниках (пасивна охорона), з регульованими формами охорони природи і раціонального природокористування, спрямованими на покращення екологічного балансу в екосистемах/ландшафтах господарського призначення та забезпечення їх сталого розвитку (активна, регульована охорона). Життєва практика підтверджує, що шляхом лише збереження унікальних природних екосистем і ландшафтів у національних парках та заповідниках, які займають незначну площу, неможливо підтримувати екологічний баланс у країнах їхнього розташування. Потрібно, щоби такий баланс був забезпечений і в ландшафтах господарського призначення [14].

Біосферний резерват повинен виконувати три функції, які доповнюють одна одну: 1) функцію збереження генетичних ресурсів, видів, екосистем та ландшафтів; 2) функцію сталого соціально-економічного розвитку; 3) функцію матеріально-технічного забезпечення для підтримання демонстраційних проектів, екологічної освіти та тренінгів, а також досліджень та моніторингу в контексті реалізації місцевих, національних та глобальних проблем збереження природного довкілля та сталого розвитку.

Структурно кожний біосферний резерват повинен містити три елементи: 1) одне або більше природні ядра (у нас: заповідна зона), які є територіями, що охороняються і де надійно зберігається біологічне різноманіття, проводиться моніторинг за мінімально порушеними екосистемами та здійснюються неруйнівні (екологічно безпечні) дослідження та інші маловпливові на природне середовище види природокористування (такі як освіта); 2) чітко визначену буферну зону (у нас така ж зона), яка зазвичай оточена або прилягає до природних ядер та використовується для узгодженої діяльності, охоплюючи екологічну освіту, рекреацію, екологічний туризм, а також для прикладних та фундаментальних досліджень; 3) гнучку перехідну зону (у нас: зона антропогенних ландшафтів) – зону, де розміщені населені пункти, де може здійснюватись сільськогосподарська діяльність та інші види природокористування і в якій місцеві громади та владні структури, науковці, неурядові організації, а також ті, хто економічно зацікавлений, співпрацюють разом, щоби управляти та стало використовувати ресурси цієї території.

Планами управління біосферними резерватами передбачено збереження біологічного

та ландшафтного різноманіття даної території, підвищення її рекреаційного потенціалу, створення умов для сталого розвитку регіону через забезпечення зваженого підходу до використання природних ресурсів, залучення широких верств населення до процесу управління територією біосферного резервату, проведення функціонального зонування території резервату, здійснення постійного моніторингу за станом природних комплексів, підвищення рівня екологічної обізнаності місцевого населення та відвідувачів [13].

28 жовтня 2011 р. в Києві було підписано Угоду між Урядами України, Білорусі, Польщі про створення транскордонного біосферного резервату «Західне Полісся». Документ передбачає створення Координаційної ради резервату, розроблення й утілення спільних програм з охорони біологічного та ландшафтного різноманіття й сталого розвитку території, проведення тристоронніх наукових досліджень. Також планується, що співробітники резервату проводитимуть моніторинг навколишнього природного середовища, зокрема водно-болотних угідь, які особливо гостро реагують на глобальне потепління клімату [4]. Сторони проводять політику, спрямовану на підвищення екологічної свідомості й забезпечення доступу громадськості до екологічної інформації з питань охорони та сталого розвитку ТБР «Західне Полісся» та координують свої зусилля стосовно розробки й здійснення програм та проєктів з питань охорони та сталого розвитку ТБР «Західне Полісся», здійснюють пошук відповідних джерел фінансової та технічної допомоги, у тому числі тієї, що надається міжнародними організаціями.

Транскордонний біосферний резерват «Західне Полісся» розташований на території Польщі, України і Білорусі та займає площу 2600 км². Це другий в Європі і третій у світі тристоронній Транскордонний біосферний резерват. Він охоплює три об'єкти, які з початку десятиліття існували на території польсько-українсько-білоруського прикордоння. У Польщі – це створений у 2002 році біосферний резерват «Західне Полісся», що охоплює територію Ленчинсько-Влодавського поозер'я і Поліської Долини Західного Бугу. В Україні – це створений в тому ж році Шацький біосферний резерват, що включає територію Шацького національного природного парку, а в Білорусі – територію Республіканського заказника «Прибузьке Полісся», де в 2004 році був створений біосферний резерват «Прибузьке Полісся». Транскордонний біосферний резерват «Західне Полісся» розташований між

басейнами Балтійського і Чорного морів, у межах басейнів річок Західного Бугу та Прип'яті. Долини обох річок є ключовими екологічними коридорами, які мають загальноєвропейське значення. Долина Західного Бугу, яка проходить з півдня на північ уздовж східного кордону Європейського Союзу, перетинає один з найбільших в Європі болотно-озерно-лісових комплексів, що охоплюють різні види водно-болотних угідь. Резерват розташований в центральноевропейському біогеографічному регіоні. Польська частина майже повністю покриває територію Ленчинсько-Влодавського поозер'я.

Транскордонний біосферний резерват «Західне Полісся» розташований в зоні екотона (переходу) між двома біомами: бореальними хвойними лісами і листяними лісами помірного поясу, більшість з яких – бореальні хвойні ліси. Багато видів рослин і тварин виступає тут на межі видових ареалів. Тут трапляються два ендемічні види рослин: смілка литовська і костриця поліська, а також чотири рідкісні види орхідей. Ленчинсько-влодавське поозер'я – це один з озерних регіонів у Польщі, який не був охопленим процесом зледеніння. Українська частина резервату включає Волинське Полісся і розташована уздовж Прип'яті, яка тече на схід. Весь регіон характеризується великою кількістю озер (62 у Польщі та 28 в Україні), боліт, лук і озерних комплексів з особливостями флори і фауни, серед яких багато рідкісних і зникаючих видів, що занесені до червоних книг Польщі, України і Білорусі та міжнародних червоних списків. Це ключова територія, на якій відмічено гніздування глобально вразливих видів птахів, такі як очеретянка прудка, коловодник ставковий, журавель сірий та інші. У резерваті перетинаються міграційні шляхи птахів з півночі на південь (Біле-Балтійське-Середземне моря) та зі сходу на захід (Поліський широтний).

Враховуючи складну історію регіону та змінами кордонів, територія Західного Полісся є переплетенням різних культур, національностей та релігій, таких як римо-католицька, православна та іудаїзм, що становить велику привабливість. Територія резервату представляє і захищає унікальні ландшафти і традиції на перехресті культур, як Східної, так і Західної Європи. Домінуючими галузями економіки на цій території є сільське господарство, природничий туризм і агротуризм, а також сталий розвиток лісового господарства та рибальства. У сільських районах є багато пам'яток традиційної дерев'яної архітектури, характерних для Полісся. У перехідній зоні ТБР «Західне Полісся» знаходяться міста: Влодава, Шацьк,

Парчев і Ленчна, які мають цікаві історичні пам'ятки та місцеві культурні традиції. Ці міста виступають центрами обслуговування для всього резервату.

Регіон розташування ТБР «Західне Полісся» характеризується багатою природою, в якому можна відпочити і займатися краєзнавством, та який звертає свою увагу на багатокультурність історичних пам'яток, особливо релігійних. Важливою особливістю Західного Полісся є наявність і взаємне проникнення трьох культур: польської, білоруської та української. Багатокультурність регіону спостерігається в повсякденному житті, в сімейних та релігійних святах і, передусім, в мові. Місцеві діалекти цікаві не тільки для професіоналів, але і для любителів екзотичних мов.

Туристично привабливими місцевостями в польській частині ТБР «Західне Полісся» є:

Влодава – місто на річці Західний Буг зі слідами співіснування різних релігій і культур (католицизм, православ'я, іудаїзм). Головні архітектурні пам'ятки: барокова синагога з XVIII ст., де знаходиться музей Ленчинсько-Влодавського поозер'я, барокова церква і монастир отців Паулінів (XVIII ст.), русько-візантійська церква Різдва Пресвятої Богородиці.

Ленчна – місто на краю долини річки Вепш, з цікавим урбаністичним дизайном (три ринкові площі). Головні архітектурні пам'ятки: церква святої Марії Магдалини, побудована у стилі люблінського ренесансу в 1618-1631 рр., та Велика синагога (XVII ст.) – одна з найкрасивіших в країні.

Парчев – повітове місто, колишнє королівське городище з XV ст. на королівському шляху з Кракова до Вільнюса. Неоготична базиліка з більш раннім дизайном інтер'єру, в тому числі із зображенням Богоматері з XVII ст., дерев'яна каркасна дзвіниця з XVII ст.

Цицув – місце польсько-більшовицької битви в 1920 році, в якій 7 люблінський кавалерійський полк здобув перемогу над силами ворога, який йшов на Люблін та Варшаву. Герої битви були поховані на місцевому військовому кладовищі. В центрі знаходиться пам'ятник, присвячений їх пам'яті.

Собібур – село в Собіборських лісах, зі збереженими старими будівлями. Місце мучеництва. Під час Другої світової війни тут знаходився нацистський табір смерті. У ньому втратило життя 250 тисяч людей, в основному євреїв з багатьох європейських країн. Сьогодні – Музей колишнього нацистського табору смерті.

Природні цінності цього регіону – це озера Ленчинсько-Влодавського поозер'я, Полісь-

кий національний парк, ландшафтні парки: Собіборський, Поліський і Ленчинсько-Влодавське поозер'я, річки Західний Буг і Вепш та лісові комплекси: Парчевські, Влодавські і Собіборські ліси. Багату туристичну інфраструктуру мають озера: Біле (площа 106 га, глибина 33,6 м) – найбільш популярне на поозер'ї, з численними місцями для тимчасового проживання і закладами громадського харчування, близько 30 курортами, пунктами прокату водного інвентарю, і, перш за все, чистою водою і привабливими пляжами, та озеро П'ясечно (площа 84,7 га, глибина 38,8 м) з курортом та місцями, де проводяться курси з дайвінгу і вітрильного спорту. У польській частині Полісся є численні пішохідні стежки. Центральний шлях Ленчинсько-Влодавського поозер'я – це ідеальний маршрут для любителів піших мандрівок. Любителі верхової їзди можуть користуватися Поліським кінним шляхом, а велосипедисти можуть ознайомитися з принадами Полісся завдяки велосипедному шляху Воля Ухруська – Люблін.

Українська частина ТБР «Західне Полісся» вирізняється мальовничими природними ландшафтами, в яких переважають ліси, болота та озера з чистою водою. Клімат у цьому регіоні помірно-теплий і м'який. Шацький національний природний парк має високий рекреаційний потенціал. Щоб забезпечити збереження найцінніших природних екосистем парку, його територію поділено на функціональні зони, з вилученням рекреаційної функції. Зона рекреаційного використання займає 40 відсотків загальної площі парку. Тут дуже добре розвивається відпочинковий і водний туризм. Для рекреаційних цілей найбільше використовуються береги озер Світязь і Пісочне. Тут знаходяться місця ночівлі, пункти прокату водного інвентарю та спортивно-рекреаційні зони. Найцінніші архітектурні пам'ятки парку – мальовничі, дерев'яні і цегляні церкви в селі Світязь – Петропавлівська з 1846 року, в Піщі – Свято-Казанська церква з 1801 року і в Шацьку – церква з 1836 року. Цікавими, в архітектурному відношенні, є давні, дерев'яні будівлі села.

В білоруській частині ТБР «Західне Полісся» збереглося багато дерев'яних церков і костелів. Найдавнішими храмами в регіоні є: церква святого Михаїла в Черську (початок XVII ст.), церква святого Іллі в селі Дубок (кінець XVIII ст.) і Преображенська церква в селі Медна (XVIII ст.). Ці храми є прикладом релігійної архітектури Західного Полісся. Крім того, в селі Домачеве знаходиться пам'яткова церква святого апостола Луки (1905 рік) у

неоруському стилі. Вона була побудована у вигляді хреста в чотирьох напрямках. Народна архітектура органічно вписується в навколишнє природне середовище Полісся. У житлових та господарських будинках збереглося багато типових для регіону архітектурних форм та характерні риси просторового розташування села. Будівлі характеризуються багатством декору інтер'єру. Багато жителів сіл в білоруській частині резервату досі живе в будинках, де під одним дахом знаходяться житлові та господарські приміщення і стодола. У селі Томашівка знаходиться військове кладовище з Першої світової війни (1262 окремих поховань та 20 братських могил). Воно має міжнародний статус. Тут були поховані польські, російські, австрійські, угорські та німецькі солдати, які загинули під час Першої світової війни [11].

Унікальні та рідкісні рекреаційні ресурси регіону є сферою притягання як для іноземних рекреантів, так і для іноземних інвесторів, перш за все із близького зарубіжжя, що у свою чергу відкриває хороші можливості для розширення транскордонного співробітництва у сфері рекреації і туризму [3]. Міждержавні природно-заповідні території мають великі переваги в розвитку туризму, в екологічному вихованні, поширенні інформаційних матеріалів. Розвиток на теренах ТБР рекреаційної і туристичної сфери слід здійснювати таким чином, щоб створювати для відвідувачів сприятливі умови та, разом з тим, мінімізувати їх негативний вплив на природне середовище. Активізація транскордонного співробітництва у сфері туризму має відбуватися за умов дотримання розвитку рекреації в межах неперевищення екологічно допустимих параметрів.

Особливості туризму і рекреації у транскордонному регіоні створюють додаткові вимоги щодо його екологічно безпечного і екологічно коректного провадження і потребують напрацювання конкретних механізмів регулювання екологічно збалансованого розвитку туризму, перш за все, у напрямках: 1) регульованого розвитку екологічного туризму і рекреації на території об'єктів природно-заповідного фонду; 2) активізації розвитку сільського «зеленого» туризму і підтримки приватних садиб у сільській місцевості для перенаправлення інтенсивних туристичних потоків нерегульованого туризму і згладжування негативних ефектів туризму «вихідного дня»; 3) розвитку туристичної інфраструктури за напрямками інтенсифікації туристичних потоків [3].

З метою розвитку в межах ТБР «Західне Полісся» сфери рекреації та туризму вважаємо за необхідне забезпечити:

- розбудову існуючої рекреаційної інфраструктури та створення нових рекреаційних зон;
- дотримання природоохоронних вимог щодо розвитку рекреаційного будівництва, забудови населених пунктів, розширення та модернізації виробничих територій;
- визначення точкових гранично-допустимих рекреаційних навантажень на території, які інтенсивно використовуються для відпочинку;
- підвищення ефективності просторового планування рекреаційної діяльності;
- зміцнення матеріальної бази;
- підвищення ефективності використання туристичних рекреаційних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини;
- створення та впровадження бренду резервату;
- підвищення кваліфікації персоналу у сфері охорони природи та розвитку екотуризму на території біосферного резервату в Україні, Білорусі та Польщі.

Однією з дієвих форм організації відпочинку та розбудови рекреаційної індустрії резервату є підтримка сталого розвитку зеленого та сільського туризму, залучення місцевих громад і молодіжних організацій до вирішення природоохоронних та соціально-економічних проблем. Для вдосконалення системи відпочинку та організації туризму необхідно прокласти мережу різноманітних маршрутів (водні, кінні, веломаршрути, орнітологічні екскурсії), що можуть зацікавити туристів різного віку та статусу.

Екологічний туризм виступає важливою сферою співробітництва України, Польщі та Білорусі, що тісно пов'язана з охороною довкілля на прикордонних територіях. Між державами гостро стоїть питання про спрощення в'їзду на природоохоронні території для організованих туристичних груп. Важливим завданням постає організація різноманітних тематичних екскурсій екологічними стежками, відкриття туристичних маршрутів для відвідувачів.

Для успішного вирішення завдань, які стосуються збереження біорізноманіття, сталого розвитку та раціонального використання й відновлення природних ресурсів, потрібно, щоб не лише вчені у галузі економіки та екології, але й державні, політичні діячі, широкі кола громадськості усвідомили, що ресурси біосфери належать не лише нашому поколінню, а й наступним генераціям [14].

Для забезпечення умов сталого (екологічно збалансованого) розвитку туризму і рекреації у транскордонних регіонах найбільш доречними і доцільними вбачаються: 1) реалізація спільних проєктів по екологічно збалансованому туризму на об'єктах природно-заповідного фонду; 2) координація і узгодження планів, програм і окремих заходів з розвитку туризму і рекреації у прикордонних територіях; 3) розроблення спільних туристичних продуктів; 4) спільне інвестування у розвиток туристичної інфраструктури; 5) проведення спільних маркетингових досліджень перспектив розвитку туризму і рекреації у транскордонному регіоні; 6) залучення фінансових засобів технічної допомоги структурних фондів для реалізації проєктів по захисту довкілля. Процеси формування високорозвиненої туристично-рекреаційної сфери, котра розвивається на засадах сталого розвитку, мають передбачати впровадження ефективного організаційно-економічного механізму управління туристично-рекреаційною діяльністю. Важливо створювати сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій у туристично-рекреаційну сферу з поступовим виходом на світовий ринок туристичних послуг [3].

Висновки. Біосферні резервати є особливими територіями, які створюються відповідно до спеціальних положень ЮНЕСКО і де збереження біологічного та ландшафтного різноманіття поєднується із забезпеченням сталого розвитку території. Серед інших видів об'єктів

природоохоронних територій розвиток рекреаційної діяльності набуває пріоритетного значення у буферних зонах біосферних резерватів. Згідно з міжнародними нормами і законодавством України, на території даної зони підтримується туристично-рекреаційна діяльність, спрямована як на зменшення туристичного навантаження на заповідну зону, так і на збільшення туристично-рекреаційної привабливості транзитної зони.

Наявність на території ТБР «Західне Полісся» значної кількості рекреаційно-туристичних ресурсів та культурно-історичних пам'яток, пов'язаних зі спільним історичним минулим, виступає передумовою розвитку українсько-польського-білоруського транскордонного співробітництва у сфері рекреації і туризму. Перспективним є повномасштабне використання можливостей розвитку наукового й екологічного туризму в межах біосферного резервату.

Реалізація запропонованих напрямів розвитку рекреаційної діяльності транскордонного біосферного резервату, орієнтованих на забезпечення екологічно збалансованого розвитку туризму, дозволить активізувати рекреаційне природокористування в прикордонних регіонах, підвищити соціально-економічний розвиток та життєвий рівень населення цих територій. Розвиток рекреаційної і туристичної сфери має економічне значення та сприятиме популяризації транскордонних біосферних резерватів серед широких кіл населення.

Література:

1. Горун А. А. Основні завдання транскордонного БР «Західне Полісся» у контексті інтеграції національних мереж в Єдину Європейську систему / А. А. Горун // Шацький національний природний парк: наукові дослідження 1994–2004 рр. – Світьязь, 2004. – С. 25.
2. Гришко Р. О. Роль транскордонного співробітництва у розвитку українсько-польських відносин в галузі туризму / Р. О. Гришко // Науковий вісник НАУ (економіка, право, туризм, політологія). – Вип. 2(4) ; Національний Авіаційний Університет. – К., 2011. – С. 115-120.
3. Гулич О. І. Умови забезпечення екологічно збалансованого розвитку туризму і рекреації у транскордонних регіонах / О. І. Гулич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 4. – С. 171–178.
4. Загородній А. Г. Стратегічні напрями розвитку міжнародного співробітництва НАН України [Електронний ресурс] / А. Г. Загородній. – Режим доступу: http://popschool.at.ua/news/bilorus_ukrajina_i_polshha_stvorjuzut_trankordonnij_biosfernij_rezervat/2011-03-27-337
5. Коленда Н. В. Стратегія як основа програми розвитку туристично-рекреаційної сфери у транскордонних регіонах / Н. В. Коленда // Економічний форум. – 2012. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2012_2/31.pdf
6. Кифяк В. Ф. Особливості транскордонної співпраці в сфері рекреації і туризму / В. Ф. Кифяк // Транскордонне співробітництво як фактор активізації євроінтеграційних процесів : матеріали XVII міжнародної науково-практичної конференції. – Чернівці, 2008. – С. 311-314.
7. Мазурець Р. Р. Роль транскордонного співробітництва в розвитку територіально-рекреаційного комплексу Волинської області / Р. Р. Мазурець // Географія Рівненщини та суміжних областей : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю створення кафедри географії і туризму у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне, Україна, 3–4 квітня 2014 р. / Ред.кол.: А. С. Дем'янчук (голов. ред.) та ін. – Рівне : Червінко А. В., 2014. – С. 282–292.
8. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
9. Мігущенко Ю. В. Інституційне забезпечення розвитку сфери туризму в українсько-польському транскордонному регіоні. Аналітична записка / Ю. В. Мігущенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/245/>
10. Найда В. С. Стратегічні аспекти природоохоронної діяльності біосферного резервату «Шацький» / В. С. Найда //

Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2009. – Вип. 37. – С. 242–249.

11. *Офіційний веб-сайт Шацького національного природного парку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shpark.com.ua/>*
12. Павлова І. І. Створення транскордонних біосферних резерватів в Україні / І. І. Павлова // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції : зб. наук. праць. – Київ : СЕУ ; Рівне : НУВГП, 2014. – Вип. XX, № 2 (Ювілейний). – С. 245–253.
13. Парчук Г. В. Особливості діяльності біосферних резерватів: теорія і практика / Г. В. Парчук // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2004. – Том 20. – С. 155–165.
14. Стойко С. М. Науково-природничі значення біосферного резервату «Розточчя» та сприяння сталому розвитку України / С. М. Стойко // Вісник Львівського університету. Сер. : Біологічна. – 2013. – Вип. 63. – С. 62–74.

References:

1. Horun A. A. Osnovni zavdannya transkordnonoho BR «Zakhidne Polissya» u konteksti intehratsiyi natsional'nykh merezh v Yedynu Yevropeys'ku systemu / A. A. Horun // Shats'kyu natsional'nyy pryrodnyy park: naukovi doslidzhennya 1994–2004 rr. – Svityaz', 2004. – S. 25.
2. Hryshko R. O. Rol' transkordnonoho spivrobitnytstva u rozvytku ukrayins'ko-pol's'kykh vidnosyn v haluzi turyzmu / R. O. Hryshko // Naukovyy visnyk NAU (ekonomika, pravo, turizm, politolohiya). – Vyp. 2(4) ; Natsional'nyy Aviatsiynnyy Universytet. – K., 2011. – S. 115-120.
3. Hulych O. I. Umovy zabezpechennya ekolohichno zbalansovanoho rozvytku turyzmu i rekreatsiyi u transkordnonnykh rehionakh / O. I. Hulych // Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny. - 2013. - Vyp. 4. - S. 171-178.
4. Zahorodniy A. H. Stratehichni napryamy rozvytku mizhnarodnoho spivrobitnytstva NAN Ukrayiny [Elektronnyy resurs] / A. H. Zahorodniy. – Rezhym dostupu: http://popschool.at.ua/news/bilorus_ukrajina_i_polshha_stvorjuyut_trankordonnij_biosfernij_rezervat/2011-03-27-337
5. Kolenda N. V. Stratehiya yak osnova prohramy rozvytku turystychno-rekreatsiynoyi sfery u transkordnonnykh rehionakh / N. V. Kolenda // Ekonomichnyy forum. – 2012. – # 2 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekfor/2012_2/31.pdf
6. Kyfyak V. F. Osoblyvosti transkordnonoyi spivpratsi v sferi rekreatsiyi i turyzmu / V. F. Kyfyak // Transkordonne spivrobitnytstvo yak faktor aktyvizatsiyi yevrointehratsiynnykh protsesiv : materialy KhVII mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi. – Chernivtsi, 2008. – S. 311-314.
7. Mazurets' R. R. Rol' transkordnonoho spivrobitnytstva v rozvytku terytorial'no-rekreatsiynoho kompleksu Volyns'koyi oblasti / R. R. Mazurets' // Heohrafiya Rivnenshchyny ta sumizhnykh oblastey : materialy Vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi, prysvyachenoyi 10-richchyu stvorennya kafedry heohrafiyi i turyzmu u Mizhnarodnomu ekonomiko-humanitarnomu universyteti imeni akademika Stepana Dem"yanchuka, m. Rivne, Ukrayina, 3-4 kvitnya 2014 r. / Red.kol.: A. S. Dem"yanchuk (holov. red.) ta in. – Rivne : Chervinko A. V., 2014. – С. 282–292.
8. Mal's'ka M. P. Mizhnarodnyy turizm i sfera posluh: Pidruchnyk / M. P. Mal's'ka, N. V. Antonyuk, N. M. Hanych. – K. : Znannya, 2008. – 661 s.
9. Mihushchenko Yu. V. Instytutysne zabezpechennya rozvytku sfery turyzmu v ukrayins'ko-pol's'komu transkordnonomu rehioni. Analitychna zapyska / Yu. V. Mihushchenko [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/articles/245/>
10. Nayda V. S. Stratehichni aspekty pryrodookhoronnoyi diyal'nosti biosfernoho rezervatu «Shats'kyy» / V. S. Nayda // Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya heohrafichna. - 2009. - Vyp. 37. - S. 242-249.
11. Ofitsiynnyy veb-sayt Shats'koho natsional'noho pryrodnoho parku [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://shpark.com.ua/>
12. Pavlova I. I. Stvorennya transkordnonnykh biosfernnykh rezervativ v Ukrayini / I. I. Pavlova // Problemy ratsional'noho vykorystannya sotsial'no-ekonomichnoho ta pryrodno-resursnoho potentsialu rehionu: finansova polityka ta investytsiyi : zb. nauk. prats'. – Kyyiv : SEU ; Rivne : NUVHP, 2014. - Vyp. KhKh, # 2 (Yuvileynyy). - S. 245-253.
13. Parchuk H. V. Osoblyvosti diyal'nosti biosfernnykh rezervativ: teoriya i praktyka / H. V. Parchuk // Naukovi zapysky Derzhavnoho pryrodnavchoho muzeyu. – L'viv, 2004. – Том 20. – С. 155-165.
14. Stoyko S. M. Naukovo-pryrodnyche znachennya biosfernoho rezervatu «Roztochchya» ta spryannya stalomu rozvytku Ukrayiny / S. M. Stoyko // Visnyk L'vivs'koho universytetu. Ser. : Biolohichna. – 2013. – Vyp. 63. – S. 62–74.

Аннотация:

Мельничук М. М., Судыма В. П., Безсмертнюк Т. П., Токарчук Д.В. ТРАНСГРАНИЧНЫЙ БИОСФЕРНЫЙ РЕЗЕРВАТ КАК ФОРМА СОЧЕТАНИЯ ПРИРОДООХРАННОЙ И РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ ТБР «ЗАПАДНОЕ ПОЛЕСЬЕ»).

Исследованы трансграничные биосферные резерваты как форму сочетания природоохранной и рекреационной деятельности. Биосферные резерваты являются особыми территориями, которые создаются в соответствии со специальными положениями ЮНЕСКО и где сохранения биологического и ландшафтного разнообразия сочетается с обеспечением устойчивого развития территории. Определено место и значение рекреации в структуре функционирования трансграничных биосферных резерватов. Установлено, что среди других видов объектов природоохранных территорий развитие рекреационной деятельности приобретает приоритетное значение в буферных зонах биосферных резерватов. Согласно международным нормам и законодательству Украины, на территории данной зоны поддерживается туристско-рекреационная деятельность, направленная как на уменьшение туристического нагрузки на заповедную зону, так и на увеличение туристско-рекреационной привлекательности транзитной зоны. Охарактеризован имеющийся рекреационный потенциал трансграничного биосферного резервата «Западное Полесье». Наличие на территории ТБР «Западное Полесье» значительного количества рекреационно-туристических ресурсов и культурно-исторических памятников, связанных с общим историческим прошлым, выступает предпосылкой

развития украинского-польского-белорусского трансграничного сотрудничества в сфере рекреации и туризма. Перспективным является полномасштабное использование возможностей развития научного и экологического туризма в пределах биосферного резервата. Предложены направления развития рекреационной деятельности в пределах трансграничного биосферного резервата «Западное Полесье». Реализация предложенных направлений развития рекреационной деятельности трансграничного биосферного резервата, ориентированных на обеспечение экологически сбалансированного развития туризма, позволит активизировать рекреационное природопользование в приграничных регионах, повысить социально-экономическое развитие и уровень жизни населения этих территорий. Развитие рекреационной и туристической сферы имеет экономическое значение и будет способствовать популяризации трансграничных биосферных резерватов среди широких кругов населения.

Ключевые слова: трансграничный биосферный резерват, природоохранная деятельность, рекреация, туризм, устойчивое развитие, трансграничное сотрудничество.

Abstract:

Melniichuk M. M., Sudyma V. P., Bezsmertniuk T. P., Tokarchuk D.V. TRANSBOUNDARY BIOSPHERE RESERVE AS A FORM OF COMBINATION OF NATURE PROTECTION AND RECREATIONAL ACTIVITY (ON THE EXAMPLE OF TBR «WESTERN POLISSYA»).

Transboundary biosphere reserves as a form of combination of nature protection and recreational activity are investigated. Biosphere reserves are special areas that are created according to the special provisions of the UNESCO and where the preservation of biological and landscape diversity combined with the sustainable development of the territory. The place and importance of recreation in the structure of functioning of transboundary biosphere reserves are determined. It is set that among other types of objects of nature protection territories development of recreational activity acquires a priority value in the buffer zones of biosphere reserves. According to international norms and legislation of Ukraine, on the territory of this zone is maintained tourist and recreational activities, aimed at both reducing the tourist load on the protected zone, and increasing tourism and recreation attraction of transit area. The present recreational potential of transboundary biosphere reserve «Western Polissya» is described. The presence on the territory of TBR «Western Polissya» a significant number of recreational and tourist resources and cultural and historical monuments related to a common historical past, is a precondition for the development of Ukrainian-Polish-Belarusian cross-border cooperation in the sphere of recreation and tourism. Perspective is the full-scale use of possibilities of development of scientific and ecological tourism within the limits of biosphere reserve. The directions of development of recreational activities within the transboundary biosphere reserve «Western Polissya» are offered. Implementation of the proposed directions of development of recreational activities in the transboundary biosphere reserve, aimed at ensuring the ecologically balanced development of tourism, will enhance recreational use of natural resources in border regions, to promote economic and social development and the living standards of the population of these territories. Development of recreational and tourism sphere has an economic value and will promote the popularization of transboundary biosphere reserves among the wide circles of population.

Key words: transboundary biosphere reserve, nature protection activity, recreation, tourism, sustainable development, cross-border cooperation.

Надійшла 20.04.2017р.